

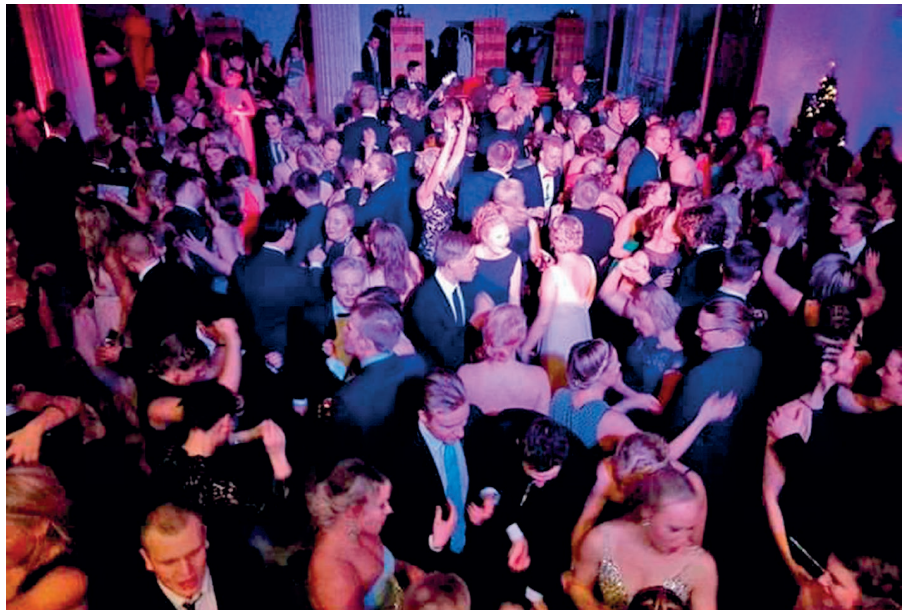
Liikunnanopettaja- koulutuksen historiaa ja perinteitä

Teksti: Jukka Lahti

Liikunnanopettajakoulutus näki päivänvalon Jyväskylässä tasan kuusikymmentä vuotta sitten. Koulutuksen historiaa on käsitelty lukuisissa artikkeleissa ja kirjoissa, muun muassa tämänkin lehden palstoilla. Tässä artikkelissa valaisen liikunnanopettajakoulutuksen historiaa lyhyesti. Sen jälkeen jatkan historia-katsausta vähemmän esillä olleilla teemoilla; käsittelen liikunnanopettajakoulutuksen ja liikuntatieteellisen tiedekunnan perinteitä ja rituaaleja.

Lähtölaukaus ja Liiterin kautta uudelle vuosituhannele

Syksyllä 1963 aloitti liikuntakasvatuksen erillinen opintosuunta taipaleensa silloisessa Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulussa. Voimistelunopettaja oli tuolloin koulutettu Helsingin voimistelulaitoksella, Jumpalla, jo vuosikymmeniä. Helsingin koulutus oli urauurtavaa, alussa koulutusta kehiteltiin esimerkiksi Viktor Heikelin ja Elli Björksténin toimesta. Heikel ja Björkstén olivat jo 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa kansainvälisesti monipuolisesti koulutautuneita. 1950-luvulle tultaessa Helsingin koulutus oli polkenut paikallaan,

Liikunnan tanssiaisten pyörteistä (Ilkka Keskinen)

ja lukuisista yrityksistä huolimatta oleellisia parannuksia koulutukseen ei ollut saatu. Näiden vaiheiden myötä tehtiin 1962 lopullinen päätös uuden koulutuksen aloittamisesta Jyväskylässä. Helsingin voimistelunopettajakoulutus jäi vielä tässä vaiheessa kouluttamaan voimistelunopettajia.

Jyväskylän lähtöstartti oli räväkkä, mutta parantamisen varaakin oli. Henkilökuntaa oli vähän, eikä yliopistollisen koulutuksen vetäjiksi ollut täsmäkoulutettuja ihmisiä. Varsinaisia omia tiloja ei ollut, koulutus järjestettiin siellä täällä. Esimerkiksi palloiluharjoituksia järjestettiin samassa salissa Norssin liikuntatuntien kanssa, ja niitä päästiin usein aloittamaan vasta illalla. Jyväskylän koulutus sai ensimmäisen professorinsa 1965, ja alan tieteellinen kehitys sai lisää tuulta siipiensä alle. Opintosuunta sai myös oman tiedekuntansa vuonna 1968, ja näin ollen lii-

kunnanopettajakoulutuksen sekä koko liikunta- ja terveystieteiden resursointi nousi uudelle tasolle.

Seitsemänkymmentäluvulla koulutus sai oman tiedekuntarakennuksensa, kun presidentti Kekkonen vihki Alvar Aallon suunnitteleman rakennuksen ”Liiteriksi” vuonna 1971. Vihkimänimi ei kuitenkaan juurtunut yleiseen käyttöön. Heti kohta tiedekuntarakennuksen vihkimisen jälkeen tehtiin päätös Helsingin voimistelunopettajakoulutuksen päättymisestä; viimeiset voimistelunopettajat valmistuivat Jumpalta vuonna 1974. Vuosikymmenen loppupuolella yliopistokenttään jalkautui suuri tutkinnonuudistus. Sen myötä myös liikunnanopettajatutkinto laajeni huomattavasti, ja perustutkinnoksi tuli liikuntatieteiden kandidaatin tutkinto. Myös monet aiemmin Jyväskylästä alemmalla korkeakoulututkinnolla valmistuneet halusivat päivittää aiemman alem-

1978 Kova Linja	1990 Vikings	2001 No Motion	2012 Takinkääntäjät
1979 Huoleton ja varma	1991 Pystyynlauenneet	2002 Lepus Timidus	2013 Farssi
1980 Rotator	1992 Nandit	2003 Kyljykset	2014 Jatkojytky
1981 Slatam	1993 Kopardit	2004 Scheisse Nummer Zwei	2015 Viistöistä
1982 Hold It	1994 Elmot	2005 Musculus Förbi	2016 Luovuuden puute
1983 Valitut palat	1995 Barpapapa	2006 Pyörävarkaat / Flow	2017 Suomi 100
1984 Ihan hyvä	1996 Kikujuu	2007 Liikuntapiirakka	2018 K-18
1985 Bomberos	1997 AIB	2008 Starpast Kotlete	2019 Covid-19
1986 Buffalo	1998 Lokki	2009 Totaalinen	2020 Kastamattomat kaksikymppiset
1987 La Bimba	1999 Kutamola	2010 Jytky	2021 Meksiko
1988 Valiot	2000 Tapiiri	2011 Sparta	2022 Niilo22
1989 Vahvat			

TAULUKKO 1. Luettelo kurssinimistä, koonnut Kalaja, T.

man tutkintona kandidaatin tutkinnoksi, ja tämä edelleen lisäsi liikunnanopettajakoulutuksen henkilökunnan työmäärää.

Kahdeksankymmentä- ja yhdeksänkymmentäluvut olivat liikunnanopettajakoulutuksen vakiintunutta aikaa. Jo pitkään liikunnanopettajakoulutuksessa oli tavoiteltu kahden opettavan aineen tutkintoa. Vuonna 1994 astuikin voimaan uusi tutkinto, jossa oli tehty tilaa toiselle koulussa opettavalle sivuaineelle. Uudistus tuotti tulosta. Ennen uudistusta vain pienellä osalla (10:llä 205:sta vuosina 1992–1994) valmistuneista oli sivuaine, heti uudistuksen jälkeen 190 valmistuneesta (vuosina 1998–2000) sivuaine oli jo viidelläkymmenellä.

Uudella vuosituhannella merkittävin liikunnanopettajakoulutuksen uudistus oli niin sanottu Bolognan prosessi, joka astui voimaan 2005. Koko Eurooppaa koskevassa myllerryksessä muutettiin opintoviikot opintopisteiksi. Viimeaikaisia liikunnanopettajakoulutuksen merkittävimpiä uudistuksia on ollut liikunnan- ja luokanopettajan yhteiskoulutus, jossa suoraan sisäännotolla on tarkoitus tuottaa pätevyys sekä luokanopettajaksi että liikunnanopettajaksi. Tämä uusi koulutus alkoi kuluvana syksynä Jyväskylän opettajakoulutuslaitoksen ja liikuntatieteellisen tiedekunnan yhteishankkeena.

Koulutuksen arkkitehdit, kapellimestarit ja hanslankarit

Liikunnanopettajakoulutuksen taipaleelle mahtuu tietysti lukuisia ensiarvoi-

sen tärkeitä henkilöitä, jotka ovat omistauneet koulutuksen kehittämiseksi. Etunenässä opintoja ovat suunnitelleet ja toteuttaneet professorit sekä muu opetus- ja tutkimushenkilökunta. Erillisen henkilögallerian esittäminen on tässä yhteydessä mahdotonta. Hatunnoston ansaitsevat kuitenkin lukuisat liikunnanopettajakoulutuksen muut henkilöt, jotka tavalla tai toisella ovat oleellisesti olleet mukana koulutuksen matkassa, ja joiden poisaolo saattaisi vaarantaa koko liikunnanopettajakoulutuksen, ainakin sen sujuvan soljumisen.

Kukin koulutus, niin myös liikunnanopettajakoulutus, vaatii opintohenkilökuntansa. Heidän nimityksensä on ajan saatossa vaihdellut. Alussa oli asianhoitaja, sittemmin on ollut opintosihiteeriä, amanuenssia yms. Nykyisin puhutaan opintopäälliköistä, opintosuunnittelijoista sekä opintosihiteereistä. Yhtä kaikki, he, yleensä pyyteettömästi työnsä tekevät, antavan oman tärkeän panoksensa liikunnanopettajakoulutukselle.

Muita tärkeitä henkilöitä koulutuksen sujuvuuden kannalta ovat esimerkiksi AV-amanuenssi sekä vahtimestarit ja varastomestari. AV-amanuussin tehtävää on lähes koko liikunnanopettajakoulutuksen aikana hoitanut kaksi henkilöä, Reijo Pirttimäki ja Esa Nykänen. Heidän näpiensä alla ovat olleet muun muassa oleellisen liikuntadidaktiikan kurssin kuvaukset sekä kaikenmoinen AV-laitteiden ylläpito ja lainaus. Varastomestari tietysti huolehtii monipuolisen ja laajan liikunnan välinevaraston toimivuudesta.

Perinteet pönkittämässä liikunnan henkeä

Opiskelijoiden erilaisia rientoja ja perinteitä saatetaan pitää merkityksettömänä opiskeluihin kuuluvana oheistoimintana. Tutkimusten mukaan niillä saattaa olla kuitenkin melkoinen merkitys yhteisön hengen ja yhteenkuuluvuuden kannalta (esim. Tonna ym. 2019; Rachel ym. 2016). Erilaiset tapahtumat, perinteikkäät ”rituaalit” sekä myös vaatetus ovat olleet pönkittämässä ”liikuntalaisten” henkeä jo aivan liikunnanopettajakoulutuksen alusta lähtien.

1960-luvulla oli vireä osakuntahenki vielä voimissaan. Myös liikunnanopiskelijat jakaantuivat eri maakuntien osakuntiin, joissa järjestettiin monenmoista toimintaa. Osakuntatoiminta kuitenkin hiipui 1970-luvulle tultaessa aktiivisen toiminnan siirryttyä yhä enemmän erilaisiin ainejärjestöihin (tosin osakuntatoimintakin toki vielä on).

Toinen perinteikäs liikuntalaisten tapahtuma 1960-luvulta saakka on kastajaiset. Kastajaisia on järjestetty syksyisin, yleensä noin reilun kuukauden opiskelun jälkeen. Tapahtuman tarkoituksena on tietysti kastaa ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat liikuntalaisten hilpeään joukkoon. Initiaatoriitti on yleensä kerännyt kasaan kaikkien vuorikurssien opiskelijat, hieman erilaisissa rooleissa, kakkoskurssilaisten kantaessa päävastuuta tapahtuman kulusta. Varsinainen kastaminen on tapahtunut sananmukaisesti vedessä. Tapahtumapaikka on sen sijaan vuosien varrella vaihtunut useastikin. Var-

sinaista kastajaisten pääjuhlaa on vietetty ainakin Könkkölässä 1960-luvulla, Vuorilammella ja sen saunalla sekä Jyväsjärven rantamaisemissa.

Kolmas perinne näihin päiviin saakka aivan ensimmäisestä vuosikurssista lähtien liittyy vaatetukseen. Sillä ollaan haluttu erottautua joukosta, tunnustautua Liikunnalla opiskelevaksi (tai joskus opiskelleeksi). Liikunnan tunnusvaate 1970-luvun puoliväliin oli verryttelypuku. Sittemmin verkkari vaihtui tuttuun Liikunnan takkiin, tuohon mustaan kaikkien kelien ja tilaisuuksien oivaan vaatekappaleeseen. Nykyisin on jo vuosia käytössä ollut myös Liikunnan huppari, joka on väritykseltään ja periaatteeltaan Liikunnan takin kaltainen, väritään musta varustettuna valkoisella vuosikurssimerkillä.

Liikunnan tanssaiset järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1990, Lampisen Elinan tuodessa ne tuliaisina Sibelius-Akatemian tutustumisreissulta. Tanssaiset on jäänyt järjestämättä vain kerran koronarajoitusten myötä. Vuosittain ne keräävät sekä untuvikot että kokoneemat opiskelijat yhteen nauttimaan ruuasta, musiikista, tanssista sekä aina laadukkaasta ohjelmasta. Tanssaiset ovat perinteisesti opiskelijoiden ja henkilökunnan luonnollinen kohtaamispaikka ja yhteishengen pönkittäjä.

Tärkeän leiman kullekin kurssille antaa sen nimi. Kurssinimien perinne rantautui Liikunnalle 1970-luvun lopussa. Tiettä-

västi ensimmäinen varsinainen kurssinimi on vuoden 1978-kurssin ”Kova Linja”. Sen jälkeen kukin kurssi on kehitelty itselleen nimen. Kurssinimissä voi löytää juonteita senhetkisistä yhteiskunnallisista vaikutteista, urheiluelämästä tai vaikkapa televisioviitteistä. Yliopistonlehtori Tepo Kalaja on kerännyt kurssinimistöä, ja se on esitetty seuraavassa taulukossa.

Liikunnalla on myös lukuisia muita pienempiä perinteitä, joista jotkut ovat jatkuneet jopa vuosikymmeniä. Tällaisia ovat esimerkiksi Variskukkulan keihäskarnevaalit, Huurresuunnistus sekä tenttibileet. Tenttibileisiin keräännettiin kuukausittain lukusalin penkissä vietettyjen tuskan tuntien (tai -minuuttien) jälkeen yleensä virkistävien ohjelma- ja numeroiden säestäessä illan kulkua. Nykyisin tenttibilekulttuuri on murroksessa E-tenttimisen myötä; enää ei järjestetä kuukausittain yleisiä luentosalitenttejä. Tästä huolimatta huojentavan tiedon mukaan erilaisia teemoitettuja tenttibileitä yhä järjestetään.

Hieman erilaisen perinnetuulahduksen tuovat Liikunnan kauneimmat joululaulut. Vuodesta 2006 on henkilökuntaa ja opiskelijoita kerääntynyt lauleskelemaan joulun alla Penttisen Anun johdolla; perinne on jatkunut vuosittain.

Toivotan liikunnanopettajakoulutukselle reipasta tulevaisuutta oopetuksen kehittämisen merkeissä, jota Liikunnan perinteet mukavasti höystää vahvistamalla yhteenkuuluvuuden tunnetta!

Kirjallisuutta

- Ilmanen, K. & Voutilainen, T. 1982. Jumpasta tiedekunnaksi. Suomalainen voimistelunopettajakoulutus 100 vuotta 1882–1982. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Lahti, J. 2016. Jumpan jalanjäljiltä akateemiseen maisterintutkintoon. Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutus vuosina 1963–2013. Studies in Sport, Physical Education and Health. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Tonna, M., Marchesia, C. & Parmigianic, S. 2019. The biological origins of rituals: An interdisciplinary perspective. Neuroscience & Biobehavioral Reviews 98, 95–106.
- Watson-Jones, R. E. & Legare, C. H. 2016. The Social Functions of Group Rituals. Current Directions in Psychological Science 25 (1), 42–46.

Suullista lähteaineistoa ja tiedonantoja ovat antaneet Lauri Laakso, Ilkka Keskinen, Tepo Kalaja, Anu Penttinen & Esa Nykänen

Kirjoittaja Jukka Lahti toimii yliopistonlehtorina (liikuntakasvatus) Turun opettajakoulutuslaitoksessa. Lahti on väitöskirjassaan tutkinut liikunnanopettajakoulutuksen historiaa.

Liikunta & Tiede

Ainoa lajissaan. Liikunnan tiedeviestintää suomeksi painettuna ja verkossa www.lts.fi.

Asiaa. Tutkittua. Pohdittua.

LIITO ry:n jäsenille
Liikunta & Tiede jäsenetuna 25 €/vuosi.
Vuosikerran normaalihinta 50 €